

ARCHEOLOGIE • BOUWHISTORIE

ARCHEOLOGIENOTA – PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

SCHILDE – WATERSTRAAT

A. DEVROE
JANUARI 2018

COLOFON

Project

Archeologienota – Schilde, Waterstraat

Opdrachtgever

Nutritional Bvba
Turnhoutsebaan 270
2970 Schilde
BE0544996874

Opdrachtnemer

Annika Devroe Archeologie & Bouwhistorie bvba
Lemmensstraat 34
2800 Mechelen
0472/59.31.41
annika.devroe@gmail.com
BE 0680.617.128

Erkende archeoloog: Annika Devroe, OE/ERK/Archeoloog/2015/00085

© 2018 Annika Devroe Archeologie & Bouwhistorie bvba

Annika Devroe Archeologie & Bouwhistorie bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd of aangepast worden, opgeslagen worden in een geautomatiseerd gegevensbestand, en/of openbaar gemaakt worden in enige vorm of wijze ook, elektronisch, mechanisch, door fotokopie of enige andere wijze, zonder voorafgaandelijk toestemming van de opdrachtgever. Dit met uitzondering van de door de architect aangeleverde plannen. Deze blijven eigendom van deze laatste.

INHOUD

Inhoud	0
1. Gemotiveerd advies	1
2. Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem	2
2.1. Inleiding	2
2.2. Administratieve gegevens	3
2.3. Vraagstelling en onderzoeksdoelen	3
2.4. Onderzoeksstrategie, -methode en -technieken	4
2.5. Voorziene afwijkingen van de Code van Goede Praktijk	7
3. Figurenlijst	7

1. GEMOTIVEERD ADVIES

Op basis van het bureauonderzoek kan men vaststellen dat het projectgebied minstens vanaf de 17de eeuw bebouwd was. Het gaat om een hoeve, de Roskamhoeve, die uit vier gebouwen bestond en een tuin met vijver.

Landschappelijk gezien is het terrein in een weinig uitgesproken gebied gelegen. Het lijkt een vrij gunstige locatie te zijn naar bebouwing toe. Bodemkundig gezien is een pluggenbodem aanwezig. De aanwezigheid van een pluggenbodem kan gunstig zijn voor de bewaring van archeologische sporen. In de late middeleeuwen werden de arme gronden verrijkt met een mengsel van mest uit de stal en pluggen uit de heidegebieden. Hierdoor verhoogde de akkerlaag geleidelijk. De kans is klein om sporen aan te treffen uit de periode waarin het plaggendek zich ontwikkelde, maar dergelijk plaggendek kan voor een goede bewaring zorgen voor onderliggende archeologische sites. De bewaring van oudere sites is afhankelijk van de mate waarin de begraven bodems opgenomen werden in de akkerlagen. In de nabijheid van het projectgebied zijn enkele waterlopen gelegen. De Waterstraatse loop lijkt gezien de rechtlijnigheid op een later aangelegde loop te wijzen (geen natuurlijke loop). Op een afstand van ca. 400-500m ligt de Kleinebeek en de Trappistenbeek. De nabijheid van deze waterlopen is gunstig voor menselijke activiteit en dit vanaf de Steentijd.

In de omgeving staan slechts enkele archeologische vondstlocaties aangeduid. Dit heeft voornamelijk te maken met het ontbreken van systematisch onderzoek en niet zozeer met het ontbreken van archeologische vindplaatsen. Het gaat telkens om verdedigingssystemen uit de 20ste eeuw. Vondsten en sporen uit oudere periodes kunnen echter niet uitgesloten worden.

Op basis van het bureauonderzoek kan gesteld worden dat het archeologisch potentieel als matig tot hoog wordt ingeschat. Reeds in de 17de eeuw was hier bebouwing aanwezig. Vaak gaan dergelijke hoeves terug op oudere bewoning en kan men hier sporen verwachten van bewoning in de (late) middeleeuwen. Ook naar oudere periodes is de ligging vrij gunstig. Bovendien zorgt het plaggendek ervoor dat het ouder archeologisch niveau dieper zit waardoor deze minder snel geraakt werd door recente verstoringen. Gezien de beperkte kennis uit de omgeving zorgt onderzoek op dergelijke percelen snel voor kenniswinst.

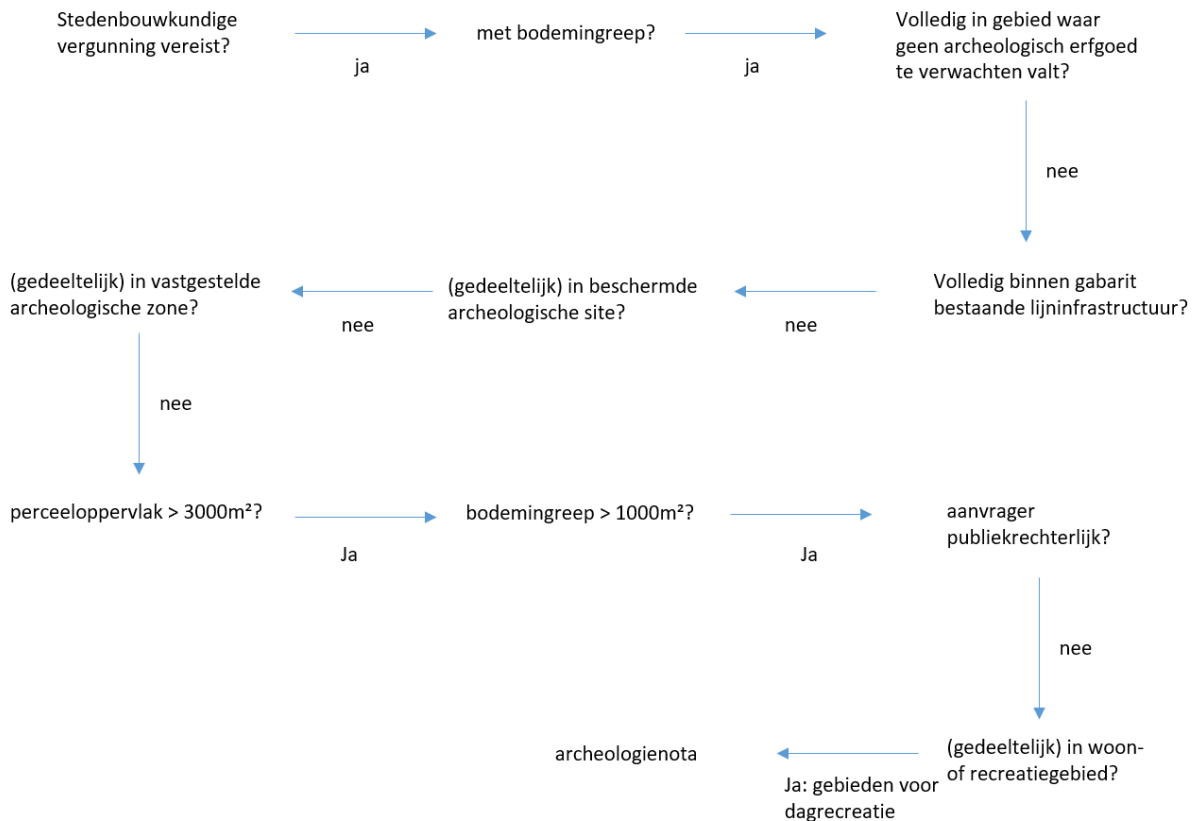
Bij de toekomstige werken zal minstens de teelaarde afgegraven worden. Ter hoogte van het gebouw zal men ca. 80 cm onder het maaiveld gaan, ter hoogte van de parking 50-60 cm. Afhankelijk van de dikte van de bouwvoor en de plag zullen de werken eventueel aanwezige archeologische resten verstoren.

Gezien het archeologisch potentieel, het potentieel op kenniswinst en de toekomstige werken is bijkomend onderzoek noodzakelijk. Dit zal echter via een uitgesteld traject verlopen aangezien er nog bomen dienen gekapt te worden en de bestaande bebouwing dient afgebroken te worden.

2. PROGRAMMA VAN MAATREGELEN VOOR UITGESTELD VOORONDERZOEK MET INGREEP IN DE BODEM

2.1. INLEIDING

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van de aanvraag van een stedenbouwkundige vergunning waarbij de voorwaarden voldoen aan art. 5.4.1. van het Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013.

Figuur 1: Beslissingsboom in functie van huidig project. (A. Devroe 2017)

2.2. ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

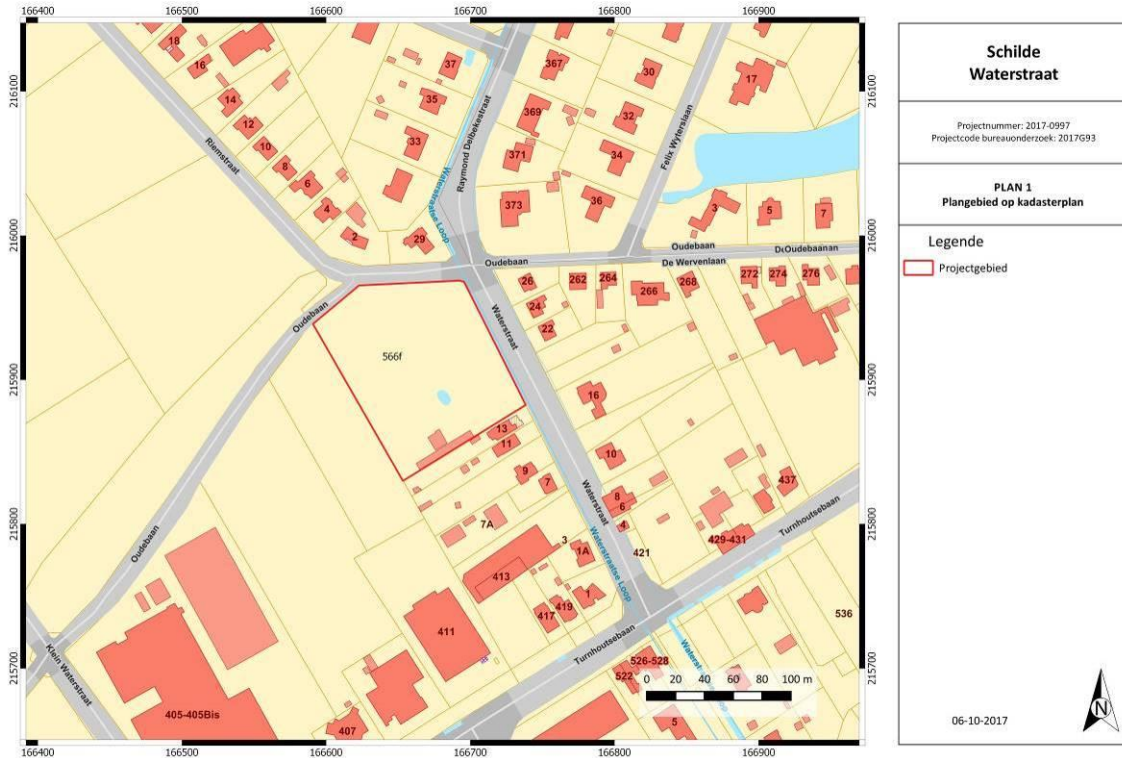
Locatie: Provincie Antwerpen, Schilde, Waterstraat

Bounding box: punt 1 (NW) – X 166585,312 Y 215963,936

Punt 2 (ZO) – X 166742,182 Y 215854,342

Kadaster: Schilde, afdeling 1, sectie A, perceel 566f

Oppervlakte projectgebied: ca. 12.497 m²

Figuur 2: Kadasterkaart met aanduiding projectgebied. (Geopunt Vlaanderen s.d.)

2.3. VRAAGSTELLING EN ONDERZOEKSDOELEN

Het doel van het vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven is een archeologische evaluatie van het terrein. Op basis van het bureauonderzoek kon niet aangetoond worden of een archeologische site aanwezig is of niet, maar via dit onderzoek kan het archeologisch potentieel nagegaan worden.

Hierbij dienen volgende onderzoeksvragen beantwoord te worden:

- Welke zijn de waargenomen horizonten in de bodem, beschrijving + duiding?
- In hoeverre is de bodemopbouw nog intact? Waardoor kan het ontbreken van een horizont verklaard worden?
- Is er een bodemkundige verklaring voor de (partiële) afwezigheid van archeologische sporen?
- Zijn er bodemsporen aanwezig? Zo ja, zijn deze van natuurlijke of antropogene aard?
- Op welk(e) niveau(s) manifesteren de archeologische sporen zich? Kunnen er verschillende niveaus aangeduid worden? Zo ja, hoe verhouden deze zich tot de plaggenbodem?

- Maken de antropogene sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Werden er sporen aangetroffen van de Roskamhoeve? Zo ja, kunnen hierin verschillende fases herkend worden? Op welk niveau bevinden deze sporen zich?
- Kan op basis van gerecupereerd materiaal uitspraak gedaan worden over de datering? Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Kan op basis van het sporenbestand in de proefsleuven een uitspraak gedaan worden over de aard en omvang van de occupatie?
- Kunnen de verwachtingen van het bureauonderzoek bijgesteld worden?
- Geven de resultaten aanleiding tot vervolgonderzoek? Zo ja, wat is de ruimtelijke afbakening van de zone(s) voor vervolgonderzoek?
- Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht bij een eventueel vervolgonderzoek?
- Welke vraagstellingen zijn voor het vervolgonderzoek relevant?
- Is behoud in situ op basis van de resultaten van het vooronderzoek mogelijk?

2.4. ONDERZOEKSSTRATEGIE, -METHODE EN -TECHNIEKEN

Na het bureauonderzoek werden de verschillende vooronderzoeken zonder ingreep in de bodem afgewogen. Hiervoor werden telkens volgende vier criteria overlopen:

- Is het mogelijk deze methode toe te passen op dit terrein?
- Is het nuttig deze methode toe te passen op dit terrein (levert het iets op)?
- Is het overdreven schadelijk voor het bodemarchief deze methode toe te passen op dit terrein?
- Is het noodzakelijk deze methode toe te passen op dit terrein (kosten-batenanalyse)?

Geofysisch onderzoek geeft voornamelijk goede resultaten op droge leembodems. Deze methode is vrij duur en aangezien in dit geval moeilijk na te gaan is wat het archeologisch potentieel is, kan het een duur onderzoek worden dat weinig oplevert. Op basis van de kosten-batenanalyse en het feit dat gezien de bodemgesteldheid dit geen ideale ondergrond is werd dit onderzoek niet voorgesteld.

Een veldkartering is niet mogelijk aangezien het terrein bebost is. Bovendien geeft een veldkartering enkel een beeld van de bovenste laag en leveren vondstarme periodes ook weinig materiaal op.

Op basis van het bureauonderzoek lijkt het projectgebied weinig verstoringen te kennen. Het gaat vermoedelijk om beperkte verstoringen door de bouw van de bergingen en het gebruik als boomkwekerij. Een landschappelijk bodemonderzoek zou hier meer uitsluitsel kunnen over geven, net als over de gaafheid van het bodemprofiel. Een duidelijk beeld van de bodemopbouw kan echter beter verkregen worden uit de profielen in een proefsleuvenonderzoek dan in boorkernen.

Op basis van het bureauonderzoek werd vastgesteld dat het projectgebied vrij gunstig gelegen is en dit vanaf de Steentijd. Het terrein is voldoende droog (iets natter in de oostelijke zone) en ligt in de buurt van enkele waterlopen (Kleine Beek, Trappistenbeek). De aanwezigheid van een plaggenbodem kan voor een goede bewaring zorgen van het onderliggend archeologisch niveau, maar in veel gevallen werd de onderliggende podzol deels opgenomen door landbouwactiviteiten en bevinden de steentijdvondsten zich niet meer in positie. Aangezien er om deze reden niet meteen intacte steentijdvindplaatsen verwacht worden en gezien de kosten-batenanalyse van dergelijk onderzoek, worden onderzoeken in functie van steentijd (landschappelijk/verkenkend/waarderend booronderzoek, proefputten) dan ook als niet nuttig geacht. Tijdens het sleuvenonderzoek zal hier wel aandacht aan besteed worden indien onder de plag toch een goed bewaarde podzol aanwezig zou zijn. Indien vuursteenconcentraties worden aangetroffen, wordt overgegaan op een verkenkend en waarderend archeologisch booronderzoek, mogelijk aangevuld met proefputten. Indien tijdens het proefsleuvenonderzoek dergelijke onderzoeken nodig zouden blijken, geeft de erkende

archeoloog dit aan en worden de betreffende hoofdstukken uit de Code Goede Praktijk gevolgd.

Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek wordt dan ook een vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven geadviseerd. Op deze manier kan meteen een goed beeld verkregen worden van het archeologisch potentieel en eventuele verstoringen.

Het onderzoeksgebied (ca. 12.497 m²) zal door middel van parallelle continue proefsleuven onderzocht worden. De bomen worden gekapt tot het maaiveld en daarna ondiep gefreesd. De bestaande bebouwing wordt afgebroken tot net onder de vloerplaat. In de zone van deze bergingen worden geen historische hoevegebouwen verwacht dus worden geen oude vloerniveaus verwacht. Hierna volgt het proefsleuvenonderzoek.

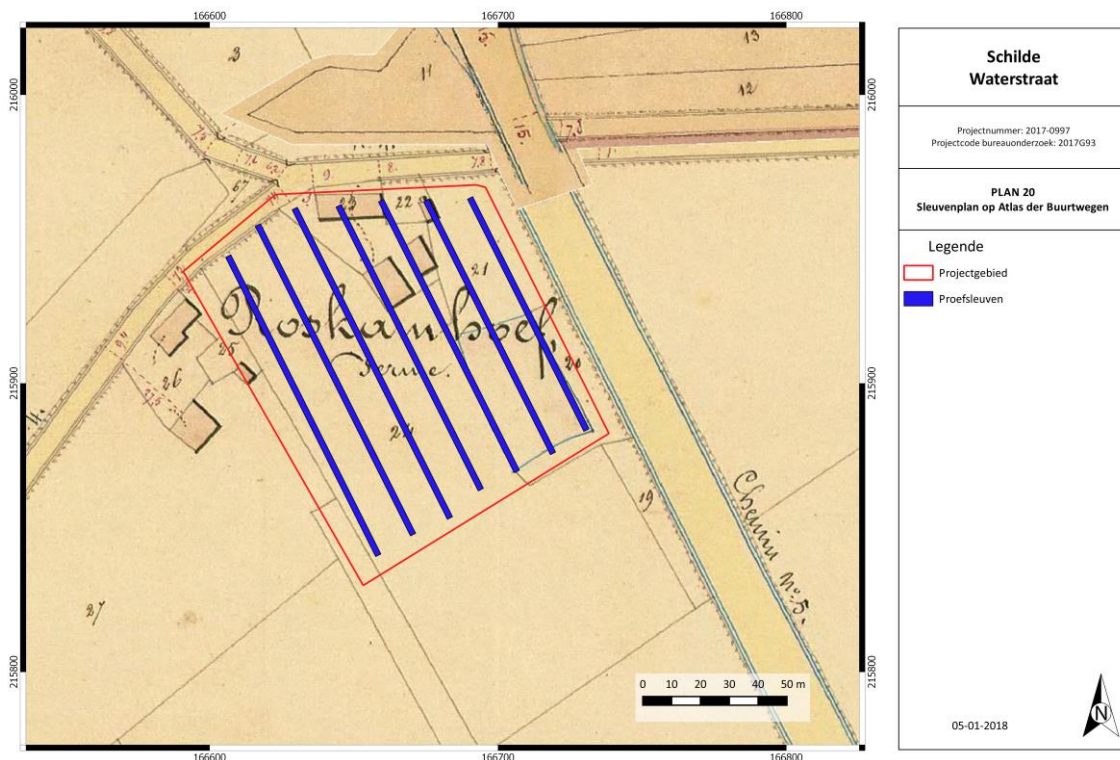
De sleuven worden noordnoordwest-zuidzuidoost georiënteerd aangelegd, evenwijdig met de Waterstraat. Op die manier is de kans het grootst om resten van de oude hoevegebouwen aan te snijden. Oude muurresten en vloeren worden zoveel mogelijk behouden tijdens dit onderzoek. De veldwerkleider bepaalt waar lokaal dieper gegraven wordt (en waar muurresten en/of vloeren weggebroken worden) om oudere vloeren/loophorizonten/bodemhorizonten te kunnen registreren. Hierbij kan men plaatselijk een diepere proefput aanleggen.

In de zuidoostelijke hoek wordt mogelijk een vijver aangetroffen. Het is echter niet de bedoeling om overal tot onder de vijvervulling te graven of deze volledig bloot te leggen. Ter hoogte van deze zone moet het onderzoek gericht zijn op het bekomen van de nodige informatie om een juiste inschatting te maken m.b.t. archeologie. Zo kunnen boringen geplaatst worden over de vijver om zo een beter zicht te krijgen op de bodemopbouw en om na te gaan of hier nog oudere sporen onder aanwezig kunnen zijn. Indien vijverbeschoeiing wordt aangetroffen wordt deze beperkt bloot gelegd en geregistreerd.

De sleuven hebben een breedte van 2 m en een maximale afstand van 15m van middelpunt tot middelpunt. Er zal minstens 10% van het onderzoeksgebied door middel van proefsleuven onderzocht worden, aangevuld met 2,5% dwarssleuven en/of kijkvensters. De hoeveelheid en locatie van dwarssleuven en/of kijkvensters zijn vrij te bepalen door de erkend archeoloog/veldwerkleider. Een keuze voor of tegen het aanleggen van dwarssleuven en/of kijkvensters wordt gemotiveerd in het verslag van resultaten van het proefsleuvenonderzoek. Kijkvensters en/of dwarssleuven kunnen bijvoorbeeld aangelegd worden om na te gaan of aangetroffen paalkuilen deel uitmaken van een structuur, maar kunnen evenzeer aangelegd worden om een meer exacte afbakening van een archeologische site te bekomen.

Figuur 3: Voorstel proefsleuvenplan. (A. Devroe 2017)

Figuur 4: Voorstel proefsleuvenplan op Atlas der Buurtwegen. (A. Devroe 2018)

De aanleg van deze sleuven gebeurt met een graafmachine met een niet-getande graafbak van 2 m breed. Het eerste vlak wordt aangelegd op een eerste leesbaar archeologisch niveau. Indien er meerdere archeologische niveaus aanwezig zijn, wordt elk niveau apart gewaardeerd. Er wordt momenteel van uitgegaan dat het om een site zonder complexe verticale stratigrafie gaat. Gezien de aanwezigheid van een historische hoeve die mogelijk meerdere fases gekend heeft en de mogelijke aanwezigheid van oudere nederzettingssporen kunnen wel meerdere niveaus aangetroffen worden (onder en boven het plaggendek). Hier dient dus rekening mee gehouden te worden bij de aanleg van het archeologisch vlak. Er wordt dagelijks voorzien in een volledige opmeting van sleuven, kijkvensters en sporen. Dit betekent dat er dagelijks een recent en aangevuld grondplan beschikbaar is, dat op elk moment aangeleverd kan worden. Er dient een selectie van de sporen gecoupeerd te worden die afdoende is om de onderzoeksvragen te beantwoorden. In vermoedelijke diepe sporen zoals waterputten en waterkuilen wordt een boring gezet om te verifiëren of het om een dergelijk spoor gaat en om de diepte te bepalen. Per sleuf wordt machinaal een profielput aangelegd. Deze profielputten worden beschreven en bestudeerd door de aardkundige van het projectteam. Sporen waarbij de metaaldetector een signaal geeft, worden aangeduid in de sporenlijst. Metaalvondsten worden enkel ingezameld als zij zich aan het vlak bevinden of als ze zich in een spoor bevinden dat gecoupeerd wordt. De aanwezigheid van een steentijdsite kan niet uitgesloten worden. Tijdens het vooronderzoek dient er daarom aandacht geschonken te worden aan concentraties van lithische artefacten. Indien lithische vondsten aangetroffen worden dient ingeschat te worden of het om verspreide vondsten gaat of om een activiteitenzone. Steentijdvondsten worden driedimensionaal ingemeten. Deze vondsten en concentraties worden aan een specialist voorgelegd om een verdere waardering van het terrein te bekomen. Na afloop van het onderzoek worden de sleuven gedicht om verdere degradatie van eventueel aanwezige sporen te voorkomen. Indien nodig worden kwetsbare sporen (graven, zeer ondiep bewaarde sporen) afgedekt met doek of plastic zodat ze in geval van een

vervolgonderzoek in de vorm van een opgraving niet verder worden aangetast vooraleer ze onderzocht kunnen worden.

Het onderzoeksdoel is bereikt wanneer op basis van het vooronderzoek met ingreep in de bodem een voldoende gefundeerde uitspraak gedaan kan worden over de aard en omvang van de archeologische waarden in het projectgebied en wanneer een eenduidig advies kan gegeven worden voor vrijgave van het terrein, behoud in situ of vervolgonderzoek door middel van een opgraving.

2.5. VOORZIENE AFWIJKINGEN VAN DE CODE VAN GOEDE PRAKTIJK

Er worden geen afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk voorzien. Moesten er tijdens de uitvoering van het vooronderzoek met ingreep in de bodem redenen zijn waarom wel wordt afgeweken van de bepalingen in de code, dan worden deze gemotiveerd in het verslag van resultaten.

3. FIGURENLIJST

Figuur 1: Beslissingsboom in functie van huidig project. (A. Devroe 2017).....	2
Figuur 2: Kadasterkaart met aanduiding projectgebied. (Geopunt Vlaanderen s.d.).....	3
Figuur 3: Voorstel proefsleuvenplan. (A. Devroe 2017).....	5
Figuur 4: Voorstel proefsleuvenplan op Atlas der Buurtwegen. (A. Devroe 2018).....	6